

ЧАСТИНА ПЕРША

*Пломеніє зоря світанкова,
У майбутнє прокладено шлях.
Мрії, радість прокинулись знову,
Чи залишились тільки у снах?*

Був теплий літній день року 1948.

Віддзвенів останній дзвоник. Відлунали вітальні промови. Вручено атестати. Залишилося лише зустріти перший дорослий світанок. Юнаки і дівчата, що ще вчора були учнями, зібралися сьогодні разом востаннє біля будинку культури на краю міста. Темряву парку наповнювали тихі, поки, тіні і збиралися на сам кінець парку, високий берег ріки Случ. З нього як на долоні видно все місто — великий районний центр на Хмельниччині.

Той крутий, стрімкий берег вибрали сьогодні не даремно. Краєвид неймовірний і надихає на мрії та сподівання.

Тут річка ділить місто на дві частини. Позаду — гориста місцевість, парк, що природно продовжує ліс і місто, виводить на камінні береги. Річку видно далеко внизу. З другої

сторони ріки — рівнина, зелені дерева підходять до самого берега. На березі зрідка видніється велике каміння — валуни. Так зручно сидіти на тих каменях, нагрітих сонцем.

Випускники з класним керівником, Ігорем Вікторовичем, підійшли до самого берега. Перед зачарованими очима відкрився чудовий обрій, що переповнював душі почуттями.

Жодного слова не вирветься із безмежжя емоцій. Всі мовчать, чекають, що от-от зійде сонце. Вони вперше побачили місто з такої висоти. Милувалися з сумішшю захоплення і суму. Відчували, що прощаються з ним. Що чекає попереду? Яким буде майбутнє?

За обрієм здіймався світанок. Перші рожеві відблиски забарвили небо. Сходить сонце. Величне. Гаряче. Червоне. Дивне полум'я розтікалося світом, доки світило повністю не вийшло. Мовчанка тривала. Кожен думав про своє.

Аліна, тієї миті, думала про те, що чекає попереду. Хоча в минулому було багато труднощів і тривог, хотіла сподіватися на величне і світле завтра, на мрії, які поведуть далеким шляхом і дозволять здійснити щось важливе та корисне. Дівчина не втратила оптимізму і прощалася з друзями із відчуттям легкого смутку, який необхідний для руху вперед.

Здається цей день як найкраще підходив, щоб описати його у віршах, і юнка таки склала вірша, якого зараз декламувала в думках. Перша спроба, перший політ і ще зовсім дитячі мрії, яких не змогла вбити війна.

Та минуле було позаду, все це зараз відійшло і притихло, щоб не сполохати і не зіпсувати чарівних миттєвостей, що трапляються раз у житті. А могли не прийти взагалі, хоч це важко було навіть уявити.

Здавалося той вірш був обіцянкою, яку так хотілося віднайти і зберегти.

Самі собою на думку прийшли рядки:

*Я на порозі щастя,
Я на порозі життя,
Зірко моя щаслива,
Вірю у тебе я!*

Ніколи раніше не приходили вірші, а тут чогось захотілося вихлюпнути вир почуттів, що клекотів у грудях і шукав виходу. То був момент зворушення, який рідко трапляється на життєвому шляху. Душа палахкотіла і рвалася увись.

Та от сонце зійшло і заціпеніння спало. Мить пролетіла і час пішов далі.

Нарешті землю освітили перші промені літнього сонця. Це викликало шквал. Групка випускників радісно зааплодувала на повну силу долонь і ранок привітало гучне хорове «УРА!».

Стояли неперушно, аж доки сонце повністю не освітило обрій.

Ігор Вікторович запропонував сісти тут на траві в коло, ніби за круглим столом. Так вместилося сімнадцять чоловік.

Прозвучала нова пропозиція. Кожен мав розповісти про свої плани на майбутнє. Це мало стати остаточним прощанням зі школою. Дитинство офіційно закінчувалося.

Першою слово надали Аліні. Вона була секретарем комсомольської організації школи, завжди активна, завжди найкраща.

Дівчина з хвилюванням почала:

— Дорогі мої товариші, шановний Ігорю Вікторовичу! Я щаслива нагоді привітати вас усіх із цим важливим днем. Але перш за все не можу не звернути увагу на те, що сьогодні ще одна важлива дата. Це дивовижний символічний збіг, що наш випускний збігся з днем початку війни, днем скорботи і пам'яті. Та попри все цей день для нас —

випускників — безмежно радісний і бентежний. Не вдалося проклятим фашистам перетворити нас на рабів, на робочу худобу для обслуговування їх Рейху та «арійської» нації.

Учні слухали уважно натхненну промову, ніхто ані звуку. Аліна продовжила:

— Пригадайте, що нас вони називали «швайн» — свині. Вони вважали, що і школи нам не потрібні. Нам тут, на окупованій землі довелося пропустити в навчанні три довгих нестерпних роки.

Кожен ледь стримував важкі спогади.

— Та нічого! Не страшно, що середню освіту ми здобули лише в двадцять літ. Наздоженемо! Важливіше те, що ми завжди будемо вдячні нашому народу за визволення і можливість вільно обирати свій шлях у житті.

Нарешті Аліна вирішила відкрити і частку власного, пережитого і додала:

— Коли в ці часи окупації я впадала в розпач від думок про те, що нас чекає далі, мама завжди говорила, що ніколи не буде так, як хоче німчура, яка мріє залишитися тут навічно. Мама вірила, що наші повернуться і розіб'ють їх на їхній же землі. Цю віру намагалися підтримувати і в мені.

Ну а тепер, коли дійсно ми дістали можливість вчитися і здобути середню освіту, я вирішила вчитися далі, щоб здобувати освіту вищу.

Аліна закінчила. А обговорення продовжувалося. Виявилось, що Іра, Ніна, Саша і Гриша вирішили вступати до Чернівецького університету. Іра і Ніна — на російську філологію, Саша — на історичний факультет, Гриша — на біологічний. Сама ж Аліна ще визначалася між математикою і російською літературою.

Альоша сказав, що їде вступати до Київського медінституту. Віктор зібрався аж в Москву, в Бауманський інститут. Степан вирішив вступати в Кам'янець-Подільський

педагогічний інститут на фізичний факультет. Аліна про себе зауважила, що рішення його правильне. Степан в їх класі був найсильнішим з фізики.

Інші ще не вирішили. Сказали, що ще треба порадитися з батьками, щодо того куди їхати — в інститут чи в технікум.

Ігор Вікторович побажав усім здійснення їх планів і мрій. Закликав не забувати школу. Він з теплом додав, що сам ніколи не забуде їхній клас, який був першим після війни. Згадував, що колектив у них був хороший — дружній та цілеспрямований. Закінчив:

— Звичайно, що мрії ваші збудуться, бо ми живемо в могутній прекрасній державі, де відкриті всі дороги.

Гамір ще довго відлунював ранішнім берегом. Здавалося, то зовсім інші юнаки і дівчата з якоїсь іншої реальності, які ніколи не пережили того, про що згадувала Аліна тільки декілька хвилин тому.

Та випускна ніч закінчувалася. Закінчилася казка єднання. Починався ранок. Починалося нове життя. Яким воно буде?

Вчитель змушений був закрити зібрання:

— Отже, розходимося — ви вже не школярі, а я не ваш класний керівник. Але буду радий, якщо ви не забудете школу і нас — вчителів. Приходьте сюди за першої нагоди. Тут вас завжди раді бачити.

Всі слова сказано. Всі встигли домовитися про подальшу переписку. Обіцяли обмінюватися адресами і новинами. Прозвучали також обіцянки не втрачати зв'язок між собою і зі школою. Кожен зібрався йти своєю дорогою, торувати власний шлях у майбутнє. Кожен наповнений власними мріями і сподіваннями, прагненням реалізації і розкриття своїх здібностей. Всім хочеться, щоб збулися найсміливіші мрії, які відкрила перед ними закінчена середня освіта і можливість здобути вищу.

Вчорашні учні неохоче повертаються, прощаються і розходяться. Сторінку перегорнуто.

* * *

Аліна відчула пустку, наче втратила щось важливе назавжди. Щось змінилося кардинально. Яскраві мрії потьмяніли, слова зблідли і тиша вже не обіцяла аж так багато.

І з цим треба було розібратися. Сумувати ніколи. Прощання повинні бути короткими.

Дівчина пройшла центр, як до того не раз, ступила на міст через Случ. Неочікувано зупинилася. По новому дивилася на знайомі місця.

Не змогла стриматись, щоб не зупинитися і кинути ще один погляд на улюблений краєвид, захопитися берегом і течією ріки. Тут річка відрізняється від тієї, якою Аліна звикла милуватися з крутого гірського берега, з якого дивишся, як в прірву. Там дивишся на місто внизу і на потік річки біля підніжжя. Ріка глибока, обсіпана мілкими камінчиками. Течія бурхлива і нестримна, наче намагалася розірвати перешкоди на своєму шляху.

Внизу ж Случ несла свої води спокійно і поважно. Тут на її шляху побудовано греблю, яка спрямовувала два річкових рукава в один широкий потік. То був давній спогад дитинства, який залишиться на все життя. Чому ж така близька була Аліні та ріка? Бурхлива і велична. Така суперечлива як саме життя. Ріка важлива для всього містечка. Що ж в ній такого особливого?

На ріці стояла електростанція, а значить наповнювала світлом.

Чи буде те світло у неї?

Та дорога вела далі.

Аліна дійшла до свого будинку. Біля дому зупинилася на мить, а далі ноги самі понесли на шкільне подвір'я. Не хотіла прощатися. Не хотіла перекреслити те, з чим жила стільки часу. Не знала як інакше будувати своє життя. Доведеться вчитися.

А поки школа спить. Навколо панує тиша і спокій. Надворі ранок. Здається, година шоста.

Дівчина повільно обходить навколо школи, заглиблена у власні роздуми і спогади. Виявилось, що їх уже накопичилося чимало за коротке, здавалося б, життя.

Наче вперше проходить великий шкільний парк, в кінці якого видніється спортивний майданчик для уроків фізкультури. Влітку, коли відкривалися піонерські табори у великому одноповерховому будинку поруч, тут проходили ігри та змагання. Ще до війни Аліна сама із задоволенням проводила тут свої канікули, які були їй цікавими і веселими.

На цьому спортмайданчику вожаті завжди організовували щось активне і захопливе.

Після війни майданчик відійшов школі повністю. Там тепер проходили уроки фізкультури та воєнізації. Дівчині чомусь дуже подобалися ті заняття. Так цікаво було вчитися ходити строем, відпрацьовувати повороти, знайомитися зі зброєю. Адже вона стріляла влучно і вміла складати автомат Калашникова. Все чітко, за правилами і дає певність, що вдасться себе захистити в складних обставинах.

А на День перемоги їм навіть дозволяли марширувати у формі.

Аліну затопило відчуття безмежної вдячності до рідної школи, яка дала можливість одержати середню освіту і цим відкрила шлях до вищої освіти, спеціальності і вільної праці. Школа відкрила дорогу в життя.

Але було в школі ще одне. Саме завдяки школі учні та вчителі змогли пережити голодний сорок сьомий рік.

Справа була в тому, що всі учні після уроків отримували обід. Для багатьох — єдиний харч за день. Це було щось середнє між зупою і кашею, скоріше куліш із жменьки пшо-на. А ще кусник хліба на двісті грам. Саме це допомогло багатьом пережити голод.

Нові спогади були вже іншого настрою, темні та по-хмурі. Як би не було, це теж частка життя.

Аліні пригадалося, яким тяжким був перший на-вчальний рік сорок четвертого, коли після визволення області восени все-таки вдалося відкрити школу для всіх дітей-переростків, які втратили три роки навчання під час окупації.

До війни дівчина встигла закінчити шість класів і те-пер пішла у сьомий. Три роки школа не працювала. Від неї залишилась тільки облуплена, без вікон і меблів пуста бу-дівля — коробка.

Лише за одне літо сорок четвертого року вдалося по-стягати туди все необхідне для навчання.

Замість парт стояли позбивані з довгих дощок столи, лавки і стіл для вчителя, що теж був саморобним, тільки тут дошки були короткі, а сам стіл застелений простою скатертиною. Та кожен намагався принести затишок у свій клас, який давно став другим домом. Кожен прикра-шав клас як міг і умів.

У кожному класі скатертина була свого кольору: зеле-на, червона, синя.

Найгірше було вчитися зимою. Класи майже не опа-лювалися і були дуже холодними. Учні сиділи в класах в верхньому одязі і рукавицях. Траплялося, що в чорниль-ницях замерзало чорнило і доводилося лише слухати по-яснення вчителя із запханими в рукави руками. Не було і зошитів. Писати доводилося на сірому папері. Підруч-ники, видані ще до війни, доводилося купувати на базарі один на трьох-чотирьох учнів.

І все ж дівчина помітила, що труднощі не викликали більше сум чи відчай. Ніхто не панікував і здавалося, навіть не помічав цих незручностей. Всі ходили на уроки з радістю, активно приймали участь у громадсько-корисній роботі, були піонервожатими, з ентузіазмом виконували доручення.

Аліна повністю віддавала всі сили громадській роботі. Мабуть, саме тому її як активну і життєрадісну оптимістку в перший же рік навчання було обрано головою учнівського комітету. Дівчина була горда цим призначенням.

Голова учкому вважався членом педради і мала право бути присутньою на засіданнях, коли розглядалися питання позакласної роботи з учнями.

Того року сьомий клас готували до вступу у ВЛКСМ, щоб створити в школі комсомольську організацію.

Згадався один випадок, коли вони, тоді ще учні сьомого класу, бігали на танці в будинок культури, хоч це було заборонено дирекцією школи. Сторож побачив групу семикласників, які тікали з залу від директора, що прийшов на перевірку. Тоді він бурчав на «неслухів»:

— Ну ви гляньте на них. Біда, холод, голод, а вони танцюють, регочуть, бігають.

У відповідь почув від Аліни:

— А ми такі!

З цими словами групка побігла алеєю парку до виходу в місто — центр.

Аліна відчула, що школа встигла стати для неї рідним домом, де вона могла проводити майже цілі дні. Тому так тяжко було зараз прощатися. Довелося пообіцяти собі, що ніколи не забуде цих прекрасних років.

Тут вона вперше знайшла друзів. Всі перебули війну, хтось вдома, хтось в евакуації. Двоє хлопців навіть побували в армії і брали участь в боях. Один вернувся без руки.

З особливою теплотою згадала всіх вчителів, які їм викладали. Вони ставилися до особливого класу з теплотою і співчуттям. Мабуть, жаліли, що в дитинство цих дівчат і хлопців прийшла жорстока війна. Намагалися як могли дати знання, що допоможуть на подальшому життєвому шляху.

Та найкращим вчителем, що викликав найбільшу вдячність і захоплення, був класний керівник — Ігор Вікторович. Він зумів стати близьким другом, якого любив і поважав весь клас.

Аліна з хвилюванням і зворушенням зупинилася біля берези і присвятила улюбленому вчителю віршовані рядки, які пригадала з великим почуттям вдячності:

*Я пам'ятаю кожне ваше слово,
Дивлюсь як ви заходите у клас,
І дзвонить ранком дзвоник малиново,
І вчитель знов стрічає радо нас.*

*На синіх вікнах райдуга повисла,
Вона до школи кличе мене знов.
Учителю, ви перша наша пісня,
Як пісня птаха з гомінких дібров.*

*Круті дороги доля нам простеле,
Там юність носить зорі на крилі.
Садами квітни щедра наша земле,
Де ходять любі друзі — вчителі.*

*Де вікнами всміхнеться рідна школа
На добру пам'ять нам, на всі літа.
Де кожен день, як спів життя довкола,
І птахи вчать дітей своїх літати.*

Защеміло десь всередині від думки протє, що рідну школу, де довелося пережити стільки довгих років, пройти стільки випробувань, пізнати дружбу і розчарування, зробити перші відкриття і спроби.

Не хотілося йти, обривати мить задуми, кидатися в нове і незвідане. Але далі чекати не можна.

* * *

Дорога привела у новий день, а значить, настав час готуватися до від'їзду. Що принесуть нові місця? Чи збудеться те, що намріялося. Так тривожно і хвилююче Аліні ще не було. Тисячі думок охоплювали юнку. Не хотілося їхати з дому. Тут все знайоме і звичне, тут все рідне і своє.

Втішно було хіба те, що їхати доведеться не самій. Та й час ще не надійшов. Десь із два тижні ще залишилися. Статися ще може багато чого.

Та поки що рідна домівка відкрита і відкине усі хвилювання, розвіє усі тривоги. Поки поруч мама. Поки все добре і сонячно. Є чому радіти і куди рухатися. Надії райдужні, а це не може не тішити. А що буде завтра — життя покаже. Зрештою, скоро збудеться найбільша мрія — студентство і вища освіта. Цього чекала найбільше, саме це зменшувало тривогу і біль від від'їзду.

Чи вдасться вчитися так як у школі? Чи правильний вибір? Чи буде успіх у професії? Стільки питань, стільки тривог і сумнівів. Їх не здолати, навіть якби часу було значно більше, а його не було. Може це й на краще, доведеться долати сумніви вже діями.

Але як хотілося ще трішки дитинства.

Треба збиратися. Попереду збір документів і далека, довга поїздка. Ще багато треба залагодити, влаштувати, зібрати, обговорити. Не все сплановано і узгоджено. Попе-

реду палкі суперечки і мамині прохання, накази і хвилювання.

Відомо лише те, що тепер не знати, коли рідна домівка знову відкриє свої гостинні двері перед блукачкою широкого світу. Тому варто ловити кожну мить і слово.

Але на порозі нового і великого шляху не хочеться озиратися назад, чи думати про те, що щось попереду може не скластися. Не хочеться думати про майбутні труднощі і перешкоди, про нові проблеми і смуток.

Плани будуються райдужні, хочеться вірити, що попереду чекають тільки звершення і перемоги.

А інакше для чого взагалі лишати рідну привітну домівку, родину і місто, щоб кинутися у вир незнайомих обставин і подій?

Одне відомо — розлука буде довгою цього разу. А з багатьма однокласниками, можливо, більше і не доведеться зустрітися. Як складуться їхні долі? Так хотілося б заглянути в майбутнє. Хоч на мить знати що ж чекає попереду. А може і не треба? Може краще не знати?

Зараз мучить нетерплячка і прагнення зазирнути за таємну завісу майбутнього. Не думає дівчина, що не тільки радість може чекати на неї. Не хоче малювати майбутні труднощі.

А друзі ж не в іншу країну виїжджають? Ще є можливість зустрітися не один раз уже збагаченими досвідом і влаштованими у житті.

Хотілося думати саме так. І дорога здасться не такою далекою та важкою.

Зрештою, саме того хотіла?

От і прийшов той важливий і страшний час. Завтра в дорогу. Все влаштовано. Відступати далі нікуди. Те, про що стільки передумано настане майже за мить.

А поки мама покликала до себе Аліну.

— Ти вирішила куди хочеш вступати? — спитала.

Дівчина точно не знала і сама, але сказала:

— Хотілося на архітектурний.

— Але навіщо тобі той архітектурний? — здивувалася мама.

— Та я ж, ніби, маю здібності до креслення, — знітилася Аліна, впевненості не було. Але не просто ж так мама розпитує?

— Ти справді хочеш тільки туди? — продовжила наступ мама.

Це вже було серйозно. Видно щось сталося.

— А що? — наважилася спитати.

— Знаєш, не хотілося казати, але може статися, що я залишуся без роботи. Треба шукати тобі щось, де буде заочне відділення. Може педагогічний?

— Але я не хочу в педагоги! — вперлася дочка. — Ти ж знаєш «кому закриті всі дороги, той подався в педагоги» — надала останній аргумент.

— Але ж я не можу піти в тюрму. Я ж бухгалтер, а начальник змушує підписувати фальшиві документи. Ще й каже, що нікуди не дінуся, а в страху великі очі.

Довелося погодитися. Перші мрії зруйновані, але мамі не відмовить, бо ситуація і справді може скластися критична. От вона — реальність.

Яке розчарування! А що ж зробиш.

Як же заснути?

* * *

Промінь освітлює сонячним зайчиком маленьку станцію Шепетівка. У вагоні потяга «Київ — Львів» сидять три дівчини, кожна з яких має про що помовчати. Одна, та що дивиться зараз у вікно, мабуть, щойно відзначила двадцятиріччя, її каштанове густе волосся зібрано в строгую

зачіску із складного переплетення кіс. Одяг простий, але охайний. Вона наче застигла від тривожного очікування і купа запитань застигла в карих очах.

Раптом повертається до сусідки-однолітки, синьоокої білявки з веселими кучериками та іскорками в очах.

— Іро, ти думала, що шкільні роки так скоро закінчатся? — промовила з легким сумом і глянула на подругу. Сподівалася знайти в її очах відповіді на сумніви, що охопили і ніяк не хотіли відпускати.

— Чого ти про це Алінко? — здивовано спитала безтурботна сусідка і змахнула пасмо волосся, що впало на чоло. Вона виглядала спокійною і задоволеною. Чи може так лише здавалося?

— Все тільки починається, — продовжила впевнено і заглибилася в книжку.

Аліну ж не заспокоїли запевнення подруги і вона замислено повернулася до вікна, але не бачила дерев і краєвидів, що пропливали повз потяг, який ніс їх до невідомості, яка лякала і змушувала нетерпляче пришвидшувати час очікування. Вдома залишалося знайоме і звичне, а тому спокійне життя.

«Невже їй не шкода? Не скучатиме? Забуде?» — чомусь подумалося з гіркотою. Здавалося, що подруга надто легковажна. Невже справді вірить у те, що каже?

Такого дуже не хотілося, хоча сама, можливо, сказала б те саме, але ж насправді не повірила б і собі.

«Може просто не показує?» — вирішила запевнити себе Аліна.

«А наші однокласники? Нещодавно тільки відгуляли випускний. Пройшло тільки декілька тижнів, а здається й не було всіх тих років, що провели разом. Тепер все буде інакше? Як тоскно і незвично» — засумувала дівчина.

Цікаво як скоро все забудеться? Які перипетії змусять вважати дитинство далеким і майже нереальним? Хотіло-

ся, щоб залишилося якнайбільше. Хотілося зберегти те, що триматиме у великому світі і дозволить не впасти. Адже насправді все може бути навіть складніше, ніж уявляла досі.

А згадати є що.

Спогади перенесли на рідний берег Случі, де теплі камені, нагріті сонячним літнім днем, радо вітали товариство вчорашніх школярів, які вже й не сподівалися, що випускний вечір прийде і для них, двадцятирічних дітей війни, які пропустили в шкільному навчанні три роки німецької окупації. Тоді школу закрили і Аліна забирала додому книжки з двору колишньої бібліотеки. Як натхненно тоді читалося і вдень, а особливо вночі з каганцем під ковдрою, щоб не побачила мама і не сварила за те, що псують очі та й переводиться цінне паливо. Тоді відкрила для себе і Золя, і Бальзака та й багато інших. Улюбленими на довгі роки стали твори Тургенєва. Подобалося читати про людей давніх, забутих часів, їх життя та почування, так легше було забути власну важку дійсність. Навіть уривки з творів у підручнику з української мови за шостий клас (а саме шостий кінчила перед війною) були щастям. Найбільшою мрією було просто закінчити школу, мати освіту і право на майбутнє. Невже це так багато? Хоч би їх, тих фашистів, прогнали!

Це трапилося 1944 року. Нарешті війна скінчилася і для них, для маленького містечка на Хмельниччині, нарешті прийшов омріяний мир.

Школа почала готуватися до навчального процесу. Велике і сучасне двоповерхове приміщення стояло повною пусткою. Директор скликав батьків на допомогу. Збивали столи, несли з дому лавки, не було зошитів і навіть білого паперу. Та радості учнів не могли затьмарити ні сірі, власноруч зшиті шматки паперу замість звичних зошитів, ні необхідність купувати підручники на кількох учнів один.

Особливо раділа Аліна. Вона пішла в сьомий клас, вступила до комсомолу і занурилася в доручені завдання з таким завзяттям, що плакала вдома, коли щось не виходило. З восьмого класу її призначили секретарем комсомольської організації, яка через чотири роки вже налічувала 150 учнів.

Переживання посилилися настільки, що бабуся стала «погрожувати»:

— Якщо будеш плакати я скажу тим «оргам», щоб тебе нагнали.

Звідки ж взялася така завзятість? Тепер вже не пригадати. Хотілося бути корисною, щось робити, контролювати власне життя, відчувати причетність до чогось важливого, вирішального.

Так доводилося змусити себе забувати лихоліття і тяжкий побут. Так звикло долала відчуття голоду. Це те, що вона могла і вміла, де почувалася впевнено і отримувала захист, хоча б уявний. Його досі ставало, щоб не думати про себе, не відчувати відчаю, не втрачати таку необхідну зараз надію.

Довго довелося чекати на випускний бал. Багато мрій ніс цей великий день. Так хотілося чогось світлого і радісного. Не багато було приємного в складному житті. Довелося перетерпіти безліч бід. Не здаватися допомагала надія. Дивна надія у безнадійному світі, але без неї не вдалося б дочекатися, не вдалося б продовжувати діяти і жити. Обставини не могли змусити опустити руки і просто здатися, бо ще стільки чекало попереду і можна було зробити, відчути і побачити.

Та знаменна подія таки прийшла. Була і трепетна урочиста частина в школі, і розкішний бал, і омріяні атестації в руках. А після балу випускники пішли в старий улюблений парк, де, за давньою традицією, зустрічали світанок. Аліна бачила сонце, що помаранчевою жари-